

дозволять надалі уникнути розвитку в дитини порушень нервової діяльності і позитивно позначатися на її здоров'ї.

Всі ці наведені дані свідчать про те, що основні фактори ризику розвитку атеросклерозу й ішемічної хвороби серця не є рідкістю в дітей і підлітків. Тому боротьбу з ними і формування здорового способу життя необхідно починати з моменту народження дитини. Потрібно рішуче відмовитися від паління, надлишкового вживання висококалорійної їжі і низької фізичної активності. Варто також проводити активне спостереження не тільки за дітьми, що мають фактори ризику, але й за дітьми тих батьків, що страждають артеріальною гіпертензією та ішемічною хворобою серця.

Отже, виконання основних заходів фізичної культури у кожній родині стане важливим фактором збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління.

Література

1. Циприян В. Й. Питание в профилактике опухолей. – К., 2000. – 147 с.
2. Профілактика в первинних структурах охорони здоров'я // Посібник CINDI – Україна, 1999. – С.19-60.
3. Comparative analysis of nutrition policies in the WHO European Region. – Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (document EUR/ICP/LVNG 01 02 01).

Чубур Н.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ (на матеріалі вивчення шкільного курсу з історії)

Ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки, що останнім часом стали системоутворюючим фактором нового педагогічного мислення, пропагують гуманістичні принципи розвитку особистості учня. Учень визнається головною діючою особою процесу виховання та суб'єктом навчальної діяльності; виступає як самостійна особистість, що має право на самовизначення, саморозвиток та самовдосконалення. За цих умов теоретико-концептуальними завданнями школи проголошується розвиток індивідуальних здібностей дитини, виявлення та пробудження до діяльності її особистісного життєвого досвіду. Однак все набагато складніше в реальному освітньому процесі, що не встигає за швидкими декларативними змінами органів народної освіти. Залишаються актуальними для педагогів-практиків питання з визначенням форм та методів викладу матеріалу,

що сприятимуть розвитку особистісних якостей учня під час навчання та створять необхідні умови для формування власної позиції з проблемних питань.

Історія, як гуманітарна дисципліна має широкі можливості до створення умов задоволення духовних потреб та інтересів особистості, а не лише її знань, умінь та навичок. У провідних державах світу викладання вітчизняної історії, розглядається як важливий фактор стабілізації суспільства, забезпечення його єдності, виховання громадян-патріотів. Значущість історії є винятковою для інтелектуального й морального становлення особистості, розвитку її самосвідомості [4].

Самосвідомість учнів у результаті вивчення курсу з історії має поповнюватися позитивними образами "Я", щоб сприяти росту їх самоповаги. Особистісно-орієнтоване навчання спрямоване на розвиток у структурі особистості таких образів "Я" як: "знавець", "умілий", "здатний", "розумний". На концептуальному рівні таке самоусвідомлення призводить до створення особистісних образів "Я-людина", "Я-особистість", "Я-громадянин" [2].

На уроках історії ці пріоритети впроваджуються за допомогою формулювання вчителем мети заняття. Головними цілями сучасних шкільних програм з історії є розвиток та виховання учнів "на основі" отриманих знань, а реальний навчальний процес спрямований на засвоєння учнями визначеного програмою "навчального матеріалу". Однак фактично обсяг навчальної інформації перевищує можливості засвоєння середньостатистичного учня. Як наслідок: спроби вчителя вкластися в існуючі стандарти шкільної програми, перевантаження учнів фактичним матеріалом. Таким чином, розвиваючи та виховні завдання історичного курсу стають технологічно недосяжними, а функціональний потенціал змісту історії – мало ефективним.

На відміну від традиційного процесу навчання, що охоплює лише інформативну та контролюючу функції, особистісно-орієнтований підхід створює практичні умови для виконання цілого комплексу функцій: інформаційної, операційної, розвиваючої, виховної.

Ефективність реалізації інформаційної функції особистісно-орієнтованого підходу залежить від урахування вчителем психологічних механізмів засвоєння учнями навчальної інформації. Її обсяг повинен визначатися відповідно до існуючого навчального часу, на її засвоєння з обов'язковим урахуванням усіх етапів процесу пізнання. Наслідками інформаційного перевантаження є погіршення стану здоров'я школярів, зміна мотивації учіння.

Операційна функція історичної освіти має визначати зміст та сутність історичних понять і зв'язків, формувати в учнів вміння аналізувати, порівнювати та доводити. Кожне вміння за даними дидакта І.Я. Лернера, формується як наслідок достатньої кількості навчальних вправ (20-25). Отже, ефективність операційної функції залежить від наявності спеціального часу для опрацювання учнями предметних та розумових вмінь.

Розвиваюча функція історичної освіти охоплює пошук шляхів вирішення проблеми на засаді формування уявлень про алгоритм творчо-пошукової діяльності. Реалізація розвиваючої функції можлива за умови використання проблемності в навчанні, що ґрунтується на необхідній кількості репродуктивно засвоєних знань та вмінь.

Виховна функція освіти реалізується коли оціночні судження є результатом самостійної, пізнавальної, пошукової діяльності учнів; за наявності плюралізму думок щодо оцінки історичних явищ. Обов'язковою вимогою при цьому є аргументоване обґрунтування власної точки зору.

Визначені функції навчання мають реалізовуватися в комплексі через організацію відповідних способів навчальної діяльності (пізнавальної, практичної, творчо-пошукової, ціннісно-сміслової). Результатом діяльності має стати задоволення духовних та психологічних потреб особистості, вплив на їх розвиток. Таким чином, головними функціями вчителя в особистісно-орієнтованому навчанні є організаційна та стимулююча, а орієнтиром у професійній педагогічній діяльності-особистість учня [3].

Функції особистісно-орієнтованого навчання реалізуються через засвоєння учнями змісту освіти.

Зміст традиційного навчання будується на репродуктивній основі. Вчитель розглядається як головне джерело інформації, а учень повинен її засвоїти.

Зміст особистісно-орієнтованого навчання складається з чотирьох компонентів: інформаційного (знання), операційного (вміння), творчо-пошукового (досвід), ціннісно-сміслового (досвід). Саме чотирикомпонентний зміст освіти надає можливість активізувати в учнів відповідне емоційно-ціннісне ставлення до дійсності: пізнавальне, практичне, творчо-пошукове, моральне та естетичне. Знання в особистісно-орієнтованому навчанні співвідносяться з потребами та інтересами учня. Їх значення полягають не в змісті навчальних предметів, а в учневі. Учень відкриває для себе це значення і співвідносить їх зі змістом. Процес засвоєння знань слід організувати таким чином, щоб учень постійно вирішував творчі завдання. Уміння аналітично мислити формується у процесі чіткого усвідомлення проблеми, конкретизації питання та розв'язання.

Фактичний матеріал в особистісно-орієнтованому навчанні відіграє не головну роль. Пріоритетним є розуміння суті історичного процесу. Засвоєння знань в цьому випадку є наслідком досвіду переживань [3].

Вивчення академічного курсу історії орієнтується на досвід учнів, знання, що почерпнуті з життя суспільства [4].

Варіативність подання історичних фактів допомагає учням краще усвідомити багатогранність історичного процесу, різноманітність засобів його пізнання. З цією метою на перший план висувається вироблення в учнів певних навичок наукового сприйняття історії:

- об'єктивно характеризувати оцінки історичних подій, що висловлювалися істориками минулого;
- систематизувати та аналізувати документальні, архівні джерела, використовувати їх свідчення в історичному контексті;
- виділяти альтернативні підходи до трактування історичних явищ, вміти науково їх аргументувати;
- усвідомлювати значущість історичних фактів у процесі наукового дослідження, викривати упередженість, необ'єктивність, стереотипність, шаблонність їх інтерпретації;
- робити виважені оцінки, справедливі, збалансовані рішення на підставі аналізу першоджерел та літератури;
- розуміти, що історичні висновки слід оцінювати відповідно до нових або переглянутих фактів.

Головною дійовою особою особистісно-орієнтованого навчання є учень. Це є принциповою відмінністю від традиційного підходу, за яким учень займає позицію "слухача", "виконавця".

Іншу роль відіграє вчитель. Традиційна позиція вчителя "Я-джерело знань", "Я-контролер" замінюється на "Я-організатор процесу", "Я-партнер", "Я-помічник". При цьому цілеспрямовано актуалізуються такі рольові позиції учнів як: "Я-партнер", "Я-знаючий", "Я-громадянин, людина, особистість". Опікування між учасниками процесу має особистісно-орієнтований характер, якому притаманні відкритість особистості вчителя, установка на співробітництво, спільну діяльність та індивідуальну допомогу [5].

Традиційні методи та прийоми навчання надають учням знання та вміння в готовому вигляді. Діяльність учнів при цьому має репродуктивний характер, а процес засвоєння спрямований на оволодіння інформаційним та операційним компонентами змісту освіти. Це призводить до штучного обмеження духовних потреб особистості в навчанні.

Методи особистісно-орієнтованого навчання відповідають його змісту і являють систему різноманітних видів навчальної діяльності учнів – пізнавальної, практичної, творчо-пошукової, ціннісно-сислової. У навчанні учні засвоюють не лише інформацію та операції (знання та вміння), але й досвід творчості, пошуку вирішення проблем та взаємин [5]. Інакше кажучи, в процесі навчання історії в школі має бути впроваджено проблемно-пошуковий підхід та його методи дискусію та ігрове моделювання.

Застосування даного підходу вимагає змін в усіх компонентах навчання: урахування проблемності при визначенні мети та завдань, визнання учня активним суб'єктом навчально-виховного процесу, зміна монологічного способу викладання на діалогічний, використання пошукових методів, оцінювання досягнень учнів не тільки за обсягом знань, а, передусім, за вміння розв'язувати проблеми.

Ефективність проблемного навчання залежить від істинності конкретизації проблеми. Йдеться про:

- відповідність питання до вікових особливостей учнів, їх вимог і інтересів;
- серйозність проблеми, що гарантує зацікавленість класу;
- наявність необхідних матеріалів (документів, додаткової літератури);
- врахування попередньої підготовки та досвіду учнів.

Остання умова є найбільш важливою, оскільки мета такого навчання – розвивати в учнів можливість творчо оволодівати новим досвідом. Ця мета охоплює ряд ціннісних орієнтирів, що висуває на даному етапі сучасна школа. Зокрема, формування творчого та критичного мислення; навиків навчально-дослідної діяльності; пошук і визначення власних, суб'єктивних ціннісних відносин.

Отже, навчання, що спрямоване на вирішення проблем, стає для учня особистісно-важливим, а в позитивному його результаті учень зацікавлений безпосередньо, тобто навчальна діяльність переходить в особистісну сферу дитини.

Дискусія як метод навчання оснований на обміні власними поглядами з визначеної проблеми. Дискусія характеризується високою пізнавальною цінністю. Як метод вона розвиває рефлексивне та критичне мислення. З точки зору навчальної спрямованості, дискусія сприяє активізації процесу вивчення історії: привчає глибоко проникати в зміст предмету, творчо застосовувати отримані знання.

Педагогічна практика виділяє наступні етапи підготовки учнів до дискусії з історичної проблематики:

- формулювання конкретного історичного питання;
- пошук варіантів його вирішення. (при цьому в центрі уваги має бути ймовірний перебіг подій);
- обговорення варіантів рішення проблеми (вчитель корегує аргументи і, яких припускаються учнями, спонукає останніх до Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1999. – 96 с. аналізу їх думок);
- висновки обговорення (дискусія може завершуватись консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), або збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками).

Серед поширених ігрових форм організації обміну думок між учасниками навчального процесу є: "круглий стіл", засідання експертної групи, форум, симпозіум, дебати.

Література

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології навчання історії в школі. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 160 с.
2. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
3. Сериков В.В. Личностно-ориентированное образование // Педагогика. – 1994. – № 5. – С.16-21.
4. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. – М., 2000. – 240 с.
5. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1999. – 96 с.

*Шевнюк О.Л.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ В СИСТЕМІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Проблема професійного спрямування культурологічної освіти у вищій педагогічній школі визначає якісні параметри формування педагогічної культури. Її вирішення на теоретичному рівні здійснюється через побудову культурологічного курсу на основі моделі педагогічної культури вчителя, на основі співвіднесення культурологічного і професійного знання, на основі адекватності принципів, змісту, структури і методів специфіці професійної діяльності. На прикладному рівні поставлена наукова проблема розв'язується шляхом генералізації культурологічного знання на сферу педагогічної діяльності, що дає можливість вирішувати професійні завдання на основі перетворення культурологічної інформації та активізації культурологічного мислення. Діяльнісний підхід до культурологічної освіти у вищому педагогічному навчальному закладі закладає основу дійсної професіоналізації, забезпечує підготовку конкурентоздатного професіонала, створює необхідну в умовах сучасного ринку праці компетенцію мобільності як уміння творчо вирішувати нові проблеми.

Одним з педагогічно доцільних напрямків включення студентів в процесі організації культурологічної освіти у ситуації продуктивної активності у реальних умовах професійно-педагогічної діяльності можна вважати музейно-педагогічні проекти. Останнє обумовлено, по-перше, розглядом навчальної екскурсії в музеї різного спрямування як обов'язкового компонента фахової діяльності вчителя у навчальному, позанавчальному і виховному процесі, по-друге, функціонуванням